

SERIE
ZELFDODING

Het taboe verdwijnt langzaam. Zelfdoding is de laatste jaren, ook in de media, steeds beter bespreekbaar. Maar hoe we met suïcide omgaan en hoe we haar proberen te verklaren - dat levert verschillende, vaak heftige meningsverschillen op. **Aflevering 5 (slot):** Drie deskundigen en hun mening.

De Franse schrijver Albert Camus begon zijn *Mythe van Sisyfus* (1942) als volgt: „Er bestaat in de filosofie maar één serieus probleem: de zelfmoord. Oordelen of het leven wel of niet de moeite waard is, is antwoord geven op de belangrijkste vraag van de filosofie.” Camus wilde het absurde van het leven en de dood aan de kaak stellen. In de Griekse mythe lachte Sisyfus de goden en moest als straf een rotsblok tegen een berg op rol-

len, waarna dat altijd weer naar beneden viel. Zo zag Camus ook de mens door het leven ploeteren om te vechten tegen zinloosheid en de onafwendbare dood. Voor veel mensen die besluiten uit het leven te stappen, staat die zinloosheid aanvankelijk nog niet vast. Zij hebben hun leven door religie, relaties of werk zin weten te geven. Toch komen zij op een gegeven moment op een punt dat ze het leven niet meer kunnen (ver)dragen en er uit willen stappen. De auteur Jean-Paul Sartre bestudeerde vijftig

jaar lang de drijfveren van schrijvers die zelfmoord pleegden. In zijn onlangs verschenen publicatie *De laatste deur* somt hij 1200 pagina's lang redenen en oorzaken op die tot zelfmoord hebben geleid. Daar zijn duizend-en-een exemplen van. Een vraag krijgt Brouwers echter niet beantwoord: het werkelijke waarom? Waarom komt een mens ertoe niet meer te willen leven? Wat gaat er werkelijk in zijn hoofd om? De vraag, vermoedt Brouwers, waarop we misschien nooit een antwoord zullen krijgen.

MORAALTHEOLOOG DR. LAMBERT HENDRIKS

Euthanasie mag nooit een 'normale' oplossing zijn

Dr. Lambert Hendriks (39) is rector van de priesteropleiding Rolduc in Kerkrade en doceert er moraaltheologie, die probeert in zaken van goed en kwaad antwoorden te geven, uitgaande van het christelijk geloof.

Aan hem de vraag: Is zelfmoord volgens de kerk een zonde?

„Zonde impliceert altijd een persoonlijke schuld. En daar begint bij mij al gelijk de aarzeling. Vroeger ging voor de kerk zelfmoord zo vanzelfsprekend tegen de waardigheid van het leven in, dat het altijd duidelijk werd verwoordt. Het leven was een geschenk van God en dat mocht je als mens niet zomaar weggeven. Een zelfmoordenaar kreeg geen kerkelijke begraving en op het kerkhof moest hij genoegen nemen met een plekje in ongewijde grond. Maar we zijn in onze tijd een stuk opgeschoven. Er is nu meer begrip voor een zelfdoding, als blijkt dat iemand die keuze niet met gezond verstand heeft kunnen maken. Mensen die in grote psychische nood zijn, die geen hulp hebben kunnen vinden - ja, dan moet je ook als kerk aantuigen dat iemand tot een wanhoopsdaad komt.

Iets anders is, als iemand met volle verstand voor de beëindiging van zijn leven kiest. En als een arts of de overheid zo'n beslissing dan faciliteert. In dat geval ontken je het leven als gods-geschenk. Je hoort vaak zeggen: het leven is steeds veelzijdiger, we moeten allemaal méér presteren. En veel mensen kunnen daar niet aan beantwoorden, voelen

zich dan overbodig, eenzaam of mislukt. Ik begrijp dat. Het is hartverscheurend de verhalen te horen van nabestaanden, als iemand zich om die reden voor de trein heeft geworpen. Ik hoop dan dat je als priester zulke mensen pastoraal kunt helpen. Dat je vertwijfelde mensen de zin van het leven kunt tonen. Dat hun leven niet alleen voor zichzelf, maar ook voor anderen belangrijk is, de familie, de bekenden. Mensen die lijden als jij er niet meer zou zijn. Als kapelaan heb ik het meegemaakt met een man op leeftijd die euthanasie wilde en met een jongere vrouw die zelfmoord had gepleegd. In beide gevallen merk je het verdriet, de onmacht en ook de schaamte bij de achterblijvers. Ze hadden het niet zien aankomen en hadden we dit niet moeten voorkomen? Waar ik groot bezwaar tegen heb, is

„De tijden zijn slecht, maar wij zijn wel de tijden”, zei Augustinus.

Lambert Hendriks

Lambert Hendriks

FILOSOOF DR. RENÉ GABRIËLS

‘Iemand die echt dood wil, moet je laten gaan’

René Gabriëls (58) is filosoof, sociaal-wetenschapper en universitair docent in Maastricht. Hij publiceerde onder meer over de dood, liefde en over zelfdoding.

Aan hem de vraag: Hoe gaan we in 2017 in Nederland om met suïcide?

„Ik prijs me gelukkig dat ik op dit moment in Nederland woon. Je hebt hier steeds meer mogelijkheden gekregen om je leven te beëindigen, als jij dat wilt. Sinds de jaren zestig, toen de macht van de kerk begon af te nemen, is er steeds meer tolerantie ontstaan, steeds meer acceptatie van andere levensstijlen. Dan gaat het over de zelfbeschikking van de mens. Het is fijn dat er nu ruimte is voor euthanasie. Want wie zijn wij dat we 'nee' zeggen tegen iemand die dood wil? Horatius, de Romeinse dichter en filosoof uit de eerste eeuw vóór Christus, schreef al: 'Iemand die dood wil in laten leven, is net zo erg als hem vermoorden.' Iemand die dood wil, zegt niet: 'Het leven is zinloos.' Hij geeft slechts aan: 'Ik voor mij heb geen zin meer in het leven.' Daarmee zeg ik niet dat de dood een makkelijke oplossing is. Sterker nog: voor mij is de dood onacceptabel. Ik ben het er dan ook niet mee eens dat sommigen de dood romantiseren. En dat zij soms liefde en dood met elkaar verzoenen. Zoals je het bijna tastbaar kunt horen in de *Liebestod* uit *Tristan und Isolde* van Richard Wagner, waarin

de geliefden al stervend met elkaar versmelten. Of zoals de Duitse schrijver Heinrich von Kleist in 1811 een vrouw zocht om samen, 'in liefde', de dood in te gaan door een gezamenlijke zelfmoord. Dat is pervers. Ik denk dat sommigen zichzelf doden, juist omdat ze van het leven houden. Dat is een paradox, ja, maar dat doen ze omdat ze de dood niet accepteren. Het leven is een verhaal dat nooit af komt, nooit voltooid is. De dood ontnemt iedereen de mogelijkheid om het leven te voltooien, er een afgerond verhaal van te maken. Toch is er de drang om er een afgerond, zelf vormgegeven verhaal van te maken. Daar komt ons merkwaardige verlangen vandaan om onze eigen begraving te willen meemaken. Nadat je al om de hoek bent

„Het leven is een verhaal dat nooit af is, dat nooit voltooid kan zijn.”

René Gabriëls

gegaan, wil je toch nog even een plekje om die hoek nemen, om te horen wat anderen over jou zeggen. Om te horen of zij jouw verhaal geslaagd vinden. Dat het leven echter nooit voltooid is, werpt ook een raar licht op het begrip 'voltooid leven', dat je de laatste tijd zo veel hoort in de politiek. Want wie bepaalt dat? Gelovigen vinden het leven een geschenk van God. Dat is niet waar. Het leven overkomt je, je hebt er niet om gevraagd. Als iemand ernstig lijdt en dood wil, krijgt hij met de ander te maken die hem voorhoudt dat hij 'dankbaar' moet zijn dat hij leeft. Vroeger peperden de priesters je dat in, met de dreiging van ontzorging van het hiernaams. Tegenwoordig hebben de psychiaters die rol overgenomen. Zij zijn nu de hogepriesters van het leven en bedienen zich vaak van een vreselijk paternalisme. En tonen een professionele arrogantie door tegen iemand die echt dood wil te zeggen dat ze hem wel kunnen helpen met verder leven. Dat is een minachting van het recht op zelfbeschikking. Je toont pas respect als je degene die echt dood wil, ook laat gaan.”

MEDIA-ETHICUS DR. HUIB EVERS

Zelfdoding maant altijd tot terughoudendheid

Dr. Huub Evers is media- en communicatie-ethicus. Hij weegt hoe media omgaan met gevoelige zaken, afgezet tegen gangbare normen en waarden. Evers is onder meer lid van de Raad voor de Journalistiek en ombudsman voor deze krant.

Aan hem de vraag: Gaan de media tegenwoordig anders om met zelfdodingen dan pakweg dertig jaar geleden?

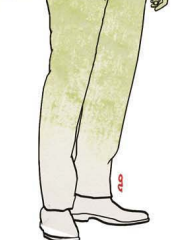
„Suïcide krijgt als maatschappelijk verschijnsel steeds meer aandacht. Discussies over euthanasie, over het begrip 'voltooid leven', over de psychische nood van mensen - je treft het overal aan in kranten, op radio, tv en sociale media. Toch maant zelfmoord in individuele gevallen nog altijd tot terughoudendheid. En dat is ook goed zo. Je moet altijd rekening houden met nabestaanden, als je over personen bericht. Bij die groep is in al die jaren niets veranderd. Ook al zie je in overlijdensadvertenties steeds vaker verhellende aanvijzingen als 'vaier besloot dat dat lijden een einde moest hebben', de pijn, de schaamte en het verdriet van de nabestaanden is net zo groot als vroeger. Alleen al om die reden zou ik de naam zelfmoord niet gebruiken. Dat komt keihard aan bij familieleden. Het woord zelfmoord is trouwens een tegenspraak: een moord pleegt je bewust om een eind aan iemands leven te maken. Bij jezelf gaat dat vaak niet helder en bewust, maar in een vlaag van psychische nood of paniek. Is zelfdoding nieuws? Kijk, daar kom je aan de grenzen van wat je wel

of niet in de media laat zien. Als het een bekend persoon is die zichzelf heeft gedood, ontken je er niet aan. Beroemde 'popmusici', politici, sportmensen, schrijvers. Sommigen eisen de publiciteit als het ware op. Zo'n Herman Brood die van het dak van het Hiltonhotel springt. Er was in de pers veel begrip voor de daad: ik vraag me of dat verstandig is. Of wat diacht je van Robert Enke, de doelman van het Duitse Hannover 96, die voor de trein sprong. Zijn vrouw en de club organiseerden daarna een manifestatie met een grote bloemenhulde in het stadion, waar 40.000 mensen op af kwamen. Daar werd bewust de publiciteit gezocht. Maar in principe, als een willekeurig iemand thuis te veel pillen slikt om voorgoed in te

„Media moeten onder druk van Facebook hun waarden niet verleggen.”

Huib Evers

slapen, is dat geen nieuws. En dan heb je natuurlijk de sociale media. Via Facebook kunnen mensen ongehinderd berichten over zelfdoding posten. Met foto's en al. Facebook is een exhibitionistisch bolwerk waar mensen hun hele ziel dak van het Hiltonhotel springt. Er was in de pers veel begrip voor de daad: ik vraag me of dat verstandig is. Of wat diacht je van Robert Enke, de doelman van het Duitse Hannover 96, die voor de trein sprong. Zijn vrouw en de club organiseerden daarna een manifestatie met een grote bloemenhulde in het stadion, waar 40.000 mensen op af kwamen. Daar werd bewust de publiciteit gezocht. Maar in principe, als een willekeurig iemand thuis te veel pillen slikt om voorgoed in te

Reageren?
Wim.doesborgh@delimburger.nl
Ron.buitemhuis@delimburger.nl

DOOR RON BUITENHUIS
EN WIM DOESBORGH

